

**DYREKTOR
KRAJOWEJ SZKOŁY
SĄDOWNICTWA I PROKURATURY**

RPW/19186/2017 P
Data:2017-03-29

Kraków, 27 marca 2017 r.

BD-I.070.29.2017

Dot. IX.517.2.2015.JN

BIURO RZECZNIKA PRAW OBYWATELSKICH	
WPŁ.	2017 -03- 29
Załącznik nr

Pan

Adam Bodnar

Rzecznik Praw Obywatelskich RP

Monowany Pomi Rzecznik

Odpowiadając na Pańskie pismo z dnia 7 marca 2017 r., znak IX.517.2.2015.JN, odnoszące się do problematyki zabezpieczania gwarancji procesowych osób z niepełnosprawnością intelektualną i psychiczną w toku postępowania karnego, uprzejmie informuję, że Krajowa Szkoła Sądownictwa i Prokuratury dostrzegając doniosłość działań w tym zakresie i ich skutków zarówno w aspekcie indywidualnym, jak i społecznym, stara się poprzez realizację swoich zadań określonych w art. 2 ust. 1 pkt. 1-4 ustawy z dnia 23 stycznia 2009 r. o Krajowej Szkole Sądownictwa i Prokuratury (tekst jedn.: Dz. U. z 2017 r. poz. 146, zwanej dalej: ustawą o KSSiP), przekazywać przyszłym i aktualnym kadrom wymiaru sprawiedliwości niezbędną w tym zakresie wiedzę i najlepsze praktyki oraz kształtować odpowiednie postawy etyczne celem zapewnienia realizacji w pełnym zakresie uprawnień procesowych tych uczestników postępowania karnego.

W ramach szkolenia wstępnego aplikantów aplikacji ogólnej, sędziowskiej i prokuratorskiej, określonego programami poszczególnych aplikacji, uwzględniono zagadnienia dotyczące tej materii, a mianowicie:

- 1) Program aplikacji ogólnej, obowiązujący na mocy uchwały Rady Programowej Krajowej Szkoły Sądownictwa i Prokuratury nr 41/2015 z dnia 23 stycznia 2015 r., w ramach tego szkolenia przewiduje następujące zajęcia, obejmujące wskazaną tematykę:
 - wykład z zakresu kryminalistycznych aspektów przesłuchania świadka (w tym dotkniętego różnego typu niepełnosprawnością fizyczną lub intelektualną) wraz z problematyką psychologicznych aspektów wiarygodności tych zeznań;

- przeprowadzenie symulacji czynności przesłuchania różnych kategorii świadków w postępowaniu karnym na etapie postępowania przygotowawczego;
 - przeprowadzenie symulacji rozprawy przed sądem I instancji w sprawie karnej uwzględniającej również wymogi proceduralne wiążące się ze stwierdzeniem w jej toku zaburzeń stanu psychicznego poszczególnych uczestników procesu (oskarżonych, świadków);
 - analizę orzecznictwa Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w Strasburgu (wraz z zajęciami uzupełniającymi w formie wykładów, prezentacji multimedialnych oraz warsztatów) dotyczącego antydyskryminacyjnych standardów w zakresie ochrony praw człowieka, z uwzględnieniem praw osób z deficytami w zakresie rozwoju intelektualnego i zdrowia psychicznego;
 - spotkanie z przedstawicielem organizacji pozarządowej, do zadań której należy monitorowanie funkcjonowania sądów, w szczególności z perspektywy stopnia, w jakim realizują one, w związku z toczącymi się postępowaniami, prawa osób, w tym z różnego typu niepełnosprawnością.
- 2) Program aplikacji sędziowskiej, obowiązujący na mocy uchwały Rady Programowej Krajowej Szkoły Sądownictwa i Prokuratury nr 49/2015 z dnia 20 marca 2015 r., w ramach tego szkolenia specjalistycznego przewiduje:
- różnego typu zajęcia dydaktyczne dotyczące problematyki stosowania środków przymusu procesowego, w tym wobec uczestników postępowania karnego wykazujących zaburzenia psychiczne i upośledzenie umysłowe, z uwzględnieniem elementów kryminalistyki, psychiatrii i psychologii sądowej;
 - przeprowadzenie symulacji rozprawy przed sądem I instancji w sprawie karnej, w tym w zakresie postępowania wobec osobowych źródeł dowodowych, z uwzględnieniem gwarancji procesowych i odrębności procedowania wobec osób z ujawnionymi nieprawidłowościami w zakresie sfery poznawczej i psychicznej.
- 3) Program aplikacji prokuratorskiej, obowiązujący na mocy uchwały Rady Programowej Krajowej Szkoły Sądownictwa i Prokuratury nr 44/2015 z dnia 19 lutego 2015 r., w ramach tego szkolenia specjalistycznego przewiduje:
- zajęcia w formie warsztatowej dotyczące wymogów formalnych i metodyki przeprowadzania czynności dokonywanych osobiście przez prokuratora, do których zalicza się, na podstawie §170 ust. 1 pkt 2 rozporządzenia Ministra

Sprawiedliwości z dnia 7 kwietnia 2016 r. - Regulaminu wewnętrznego urzędowania powszechnych jednostek organizacyjnych prokuratury (Dz.U. z 2016 r. poz. 508 ze zm.) przesłuchanie świadka, co do którego istnieje wątpliwość w zakresie stanu psychicznego, rozwoju umysłowego, zdolności postrzegania lub odtwarzania postrzeżeń;

- ćwiczenia oraz zajęcia uzupełniające z zakresu taktyki kryminalistycznej w odniesieniu do metodyki przesłuchań różnych kategorii świadków, w tym z różnymi typami i stopniami niepełnosprawności;
- różne typy zajęć dydaktycznych z zakresu psychiatrii sądowej z elementami psychologii sądowej, prowadzonych przez specjalistów z tych dziedzin, a dotyczące tematyki: struktury i funkcji psychiki człowieka, osobowości, psychopatologii ogólnej i szczegółowej, opiniowania sądowo-psychiatrycznego i sądowo-psychologicznego oraz roli biegłego sądowego;
- sprawdzian wiedzy polegający na przygotowaniu stanowiska procesowego w oparciu o kasus zawierający opis stanu faktycznego oraz opinię psychiatryczną w kontekście jej kompletności, uwzględniającego propozycję w zakresie decyzji kończącej postępowanie przygotowawcze przy weryfikacji zachowania pełni praw procesowych uczestnika postępowania, którego dotyczy opinia psychiatryczna;
- ćwiczenia w zakresie dotyczącym sporządzenia wniosku prokuratora o umorzenie postępowania z powodu niepoczytalności sprawcy i o zastosowanie środków zabezpieczających oraz oceny prawidłowości postępowania sądowego w tym przedmiocie;
- zajęcia w formie wykładów, prezentacji multimedialnych i warsztatów prowadzone przez biegłych z zakresu medycyny sądowej dotyczące opiniowania sądowo - lekarskiego w sprawach karnych (w tym sądowo - psychiatrycznego) oraz opiniowania w przedmiocie zdolności do uczestnictwa w czynnościach procesowych, możliwości przebywania w warunkach aresztu śledczego oraz odbywania kary pozbawienia wolności;
- sprawdzian wiedzy weryfikujący umiejętność formułowania pytań do biegłych, w tym z zakresu psychiatrii i psychologii sądowej.

Wskazany powyżej zakres oraz tematyka obowiązkowych zajęć szkoleniowych przewidziany dla aplikantów aplikacji ogólnej, sędziowskiej i prokuratorskiej, odnoszących

się do uprawnień procesowych uczestników postępowania karnego z niepełnosprawnością intelektualną i psychiczną, dają podstawy do twierdzenia, że absolwenci aplikacji sędziowskiej i prokuratorskiej KSSiP uzyskują niezbędną wiedzę dla wykształcenia pożądanej postawy wobec tych osób, przejawiającej się w respektowaniu w pełnym zakresie ich praw.

W odniesieniu do szkoleń ustawicznych, wskazać należy, iż na podstawie art. 15 a ust. 1 ustawy o KSSiP szkolenie zawodowe sędziów, prokuratorów, asesorów prokuratury, referendarzy sądowych, asystentów sędziów, asystentów prokuratorów, kuratorów zawodowych oraz urzędników sądów i prokuratury odbywa się zgodnie z rocznym harmonogramem działalności szkoleniowej, który stosowanie do art. 15 b ust. 1 powołanej ustawy uwzględnia potrzeby szkoleniowe zgłaszane przez Ministra Sprawiedliwości – Prokuratora Generalnego, Prokuratora Krajowego, Krajową Radę Sądownictwa, Krajową Radę Prokuratorów przy Prokuratorze Generalnym, prezesów sądów apelacyjnych oraz prokuratorów regionalnych. Harmonogram działalności szkoleniowej KSSiP na dany rok jest opracowywany przez Radę Programową Krajowej Szkoły Sądownictwa i Prokuratury, zgodnie z procedurą określoną w rozporządzeniu Ministra Sprawiedliwości z dnia 17 grudnia 2015 r. w sprawie sposobu i trybu opracowania rocznego harmonogramu działalności szkoleniowej Krajowej Szkoły Sądownictwa i Prokuratury (Dz. U. z 2015 r. poz. 2262).

Mając na uwadze powyższe, w zakresie szkoleń obejmujących problematykę gwarancji procesowych osób z niepełnosprawnością intelektualną i psychiczną wskazać należy na następujące działania Krajowej Szkoły Sądownictwa i Prokuratury w latach 2016-2017:

- 1) Na podstawie harmonogramu działalności szkoleniowej KSSiP na rok 2016, przyjętego uchwałą Rady Programowej KSSiP nr 64/2015 z dnia 22 października 2015 r., przeprowadzono:
 - szkolenie pt. „Elementy taktyki i techniki przesłuchania oskarżonego i świadka w procesie karnym, z uwzględnieniem osób należących do szczególnych kategorii (w podeszłym wieku, upośledzonych umysłowo, chorych – w tym psychicznie, małoletnich)” – dla sędziów wydziałów karnych po objęciu pierwszego stanowiska;

- szkolenie pt. „Stosowanie i wykonywanie środka zabezpieczającego o charakterze izolacyjnym”, którego adresatami byli sędziowie, prokuratorzy oraz asesory prokuratury;
- szkolenie pt. „Problematyka dowodu z opinii biegłego w postępowaniu karnym” obejmujące omówienie zagadnień związanych z opiniowaniem sąдово- psychiatrycznym, którego uczestnikami byli sędziowie, prokuratorzy, asesory prokuratury, asystenci sędziów orzekających w wydziałach karnych oraz asystenci prokuratora;
- szkolenie pt. „Ochrona praw człowieka i zakaz dyskryminacji na podstawie Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności z 1950 r.”, obejmujące tematykę wybranych zagadnień dotyczących materialnych i proceduralnych naruszeń art. 2 i 3 Konwencji, w tym praw pozbawionych wolności osób wykazujących zaburzenia psychiczne w zakresie warunków osadzenia i opieki medycznej oraz prawa tych uczestników postępowania sądowego do rzetelnego procesu w świetle orzecznictwa Europejskiego Trybunału Praw Człowieka.

2) Na podstawie harmonogramu działalności szkoleniowej KSSiP na rok 2017, przyjętego uchwałą Rady Programowej KSSiP nr 85/2016 z dnia 1 lipca 2016 r., uzupełnionego o tematykę zaproponowaną przez Ministra Sprawiedliwości, a zaakceptowanego uchwałą Rady Programowej KSSiP nr 88/2016 z dnia 6 października 2016 r., planowane jest przeprowadzenie:

- szkolenia dla sędziów i asesorów sądowych po objęciu pierwszego stanowiska, którego tematyka obejmować będzie elementy taktyki i techniki przesłuchania oskarżonego oraz świadka w procesie karnym, z uwzględnieniem m.in. osób upośledzonych umysłowo i chorych psychicznie, a także podstawy prawne i medyczne dopuszczenia dowodu z opinii psychiatrycznej i konsekwencje związane z ograniczeniem lub zniesieniem poczytalności;
- szkolenia pt. „Wybrane zagadnienia z metodyki pracy i umiejętności interpersonalne w pracy zawodowego kuratora dla dorosłych”, w ramach którego poruszona zostanie problematyka postępowania wobec osób chorych psychicznie, z zaburzeniami psychicznymi oraz uzależnionych od środków odurzających i substancji psychotropowych;

- szkolenia pt. „Stosowanie i wykonywanie środków zabezpieczających”, w ramach którego jednym z tematów zajęć będzie omówienie problematyki związanej ze stanem zdrowia psychicznego podejrzanego (oskarżonego) i medycznych podstaw stosowania środków zabezpieczających;
 - szkolenia z problematyki udziału prokuratora w postępowaniu z zakresu prawa cywilnego i administracyjnego, podczas którego omówione zostaną zagadnienia dotyczące umieszczenia osoby chorej psychicznie w zakładzie psychiatrycznym w świetle ustawy z dnia 19 sierpnia 1994 r. o ochronie zdrowia psychicznego (tekst jedn.: Dz. U. z 2016 r. poz. 546).
- 3) Założenia harmonogramu działalności szkoleniowej KSSiP na rok 2018 r. aktualnie przewidują natomiast organizację następujących wydarzeń szkoleniowych:
- szkolenia dla prokuratorów oraz sędziów orzekających w wydziałach karnych pt. „Taktyka i technika przesłuchania stron i świadków w postępowaniu karnym”, podczas którego jednym z omawianych zagadnień będą zasady przesłuchiwania określonych kategorii świadków, a w tym osób dotkniętych niepełnosprawnością intelektualną;
 - szkolenia dla urzędników sądów - pracowników biur obsługi interesanta, podczas którego zaplanowano zajęcia dotyczące postępowania podczas kontaktów z osobami dotkniętymi niepełnosprawnością o charakterze psychicznym lub intelektualnym;
 - szkoleń na temat środków zabezpieczających w postępowaniu karnym, obejmujących m.in. problematykę dotyczącą obserwacji psychiatrycznej dla sędziów, prokuratorów i asesorów prokuratury.

Odnosząc się do Pańskiego postulatu stworzenia bloku szkoleniowego poświęconego ochronie praw osób z niepełnosprawnościami w sferze intelektu i psychiki stwierdzić należy, że sugestia ta, w odniesieniu do programów aplikacji napotyka barierę metodologiczną, a to z uwagi na wyżej wykazaną wieloaspektowość zagadnień wiążących się z uczestnictwem tych osób w toku postępowania karnego i to bez uwzględnienia, także będących przedmiotem szkolenia wstępnego, zagadnień cywilnoprawnych w tym zakresie (m.in. związanych z ubezwłasnowolnieniem czy stosowaniem ustawy z dnia 19 sierpnia 1994 r. o ochronie zdrowia psychicznego). Dostrzegając jednak duże znaczenie,

z punktu widzenia prawidłowości funkcjonowania wymiaru sprawiedliwości, przedstawionej w Pańskim piśmie argumentacji dotyczącej ochrony praw osób niepełnosprawnych intelektualnie oraz z zaburzeniami sfery psychicznej, Pańskie stanowisko w tym zakresie przekazane zostanie grupom roboczym powołanym do prac nad zmianami programów aplikacji prowadzonych przez KSSiP.

Natomiast w zakresie dotyczącym wdrożenia przedmiotowej tematyki jako stałego elementu programu szkoleń ustawicznych kadry sędziowskiej i prokuratorskiej wskazać należy, że problematyka gwarancji procesowych osób z niepełnosprawnością w sferze intelektu i zdrowia psychicznego została w znacznym stopniu uwzględniona w dotychczasowych harmonogramach działalności szkoleniowej KSSiP. Podkreślić przy tym trzeba, że Krajowa Szkoła Sądownictwa i Prokuratury posiada ograniczone możliwości inicjowania szkoleń tematycznych, albowiem ustawowo zobowiązana jest w pierwszej kolejności do realizacji harmonogramu działalności szkoleniowej KSSiP, a następnie do organizacji dodatkowych szkoleń zleczanych przez Ministra Sprawiedliwości – Prokuratora Generalnego na zasadach określonych w art. 15 a ust. 2 i 3 ustawy o KSSiP. Wszystko to zaś przy konieczności uwzględnienia jej realnych możliwości organizacyjno – budżetowych.

2 powojowian
DYREKTOR
KRAJOWEJ SZKOŁY SĄDOWNICTWA I PROKURATURY
dr hab. Małgorzata Manowska
sędzia